

## BESZÁMOLÓ

Az „Erkölc, kötelesség és bűn fogalomrendszerének hálózata Cicerótól Szent Istvánig” című kutatási projekt az európai identitásunkat meghatározó értékkategóriák vizsgálatát tűzte ki céljául. 2012-2013 folyamán több, a kereszténység államvallássá válása szempontjából fontos esemény évfordulóját is ünnepeltük. A pons Milvius-i csata (312) és a Milánói Edictum kibocsátásának (313) évfordulói alkalmából egy-egy konferenciát rendeztünk. Az első konferenciára 2012. november 29-én került sor *A keresztény állam és ideáljának születése a pons Milvius-i csata (Kr. u. 312.) jegyében (Hagyományok – megvalósulás – utóélet; erkölcsök, erények, bűnök)* címmel. Az előadások Cicero politikai és államideáljától a keresztény uralkodó késő ókori és középkori eszményéig széles spektrumot átfogva elemezték a jó vezetőt, a jó uralkodót jellemző erényeket filológiai és történeti aspektusból egyaránt, továbbá bizonyos antik, ún. pogány hagyományok krisztianizálódását.

A Milánói Edictum születésének 1700. évfordulójáról kétnapos konferenciával emlékeztünk meg 2013. május 22-23-án. A konferencia címe egy Lactantius idézet volt: *Summa divinitas, cuius religioni liberis mentibus obsequimur*. A konferencia előadásai elsősorban pogányság és kereszténység eszmevilágának találkozását, a vallási tolerancia kérdését vizsgálták. A programban a filológia és a történelem mellett ez alkalommal a jogbölcselet is helyet kapott, a plenáris előadást pedig a vallási toleranciáról és intoleranciáról az ókori Rómában Charles Guittard professzor úr tartotta.

2013-ban *Hereditas Litteraria Totius Graeco-Latinitatis* címen jelentettük meg az *Agatha* sorozat XXV. kötetét a Debreceni Egyetemi Kiadó gondozásában. A tanulmánykötet első fele magyar nyelvű, míg második része idegen nyelvű tanulmányokat tartalmaz, amelyek a történelem, az irodalom, a filozófia és a vallás irányából közelítve vizsgálják az erények kérdéskörét. A fent említett kiadványt Havas László azzal a szándékkal indította útjára, hogy első darabja legyen az időszakos közlemények egy olyan sorának, amelyekben folyamatosan publikálhatjuk

kutatásaink eredményeit, s e kötetek által szervezettebb formát adjunk az antik és középkori értékrendek vizsgálatának, amelyek elengedhetetlenek nemzeti és európai identitásunk tudatosításához.

A 2012/2013-as tanév második félévében előadássorozatot rendeztünk a Debreceni Egyetem hallgatói számára *Európa örök és átmeneti értékei* címmel, melynek keretében a projektagok bemutatták a témához kapcsolódó kutatási eredményeiket.

2013. november 29-én *A velünk élő antik és keresztény erények* címmel került sor újabb tudományos tanácskozásunkra (Debrecen, DAB Székház), amelynek tanulmányá formált előadásait *Hereditas Litteraria Totius Graeco-Latinitatis II.* (Agatha XXVIII) (szerk. Havas László, Debrecen, 2014, 356 pp.) címmel jelentettük meg. Havas professzor halála után a kutatócsoport a korábban kialakított rend szerint folytatta munkáját, és 2014. május 15-én újabb konferenciát tartott, amelyet *Memoria bene redditae vitae sempiterna* címmel a kutatócsoport elhunyt vezetője emlékének szentelt a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében. Ennek az emlékező konferenciának az anyagát *Studia Moralia* (Hereditas Graeco-Latinitatis I) címmel, Tóth Orsolya szerkesztésében jelentettük meg (Debrecen, 2014, 219 pp.). Ősszel, november 27-28-án került sor az *Időszemlélet és jövőkép a görög és római gondolkodásban* (Tudományhónapi rendezvény, Debreceni Egyetem, Történelmi Intézet) című konferenciánkra, amely a pogány és keresztény gondolkodásban is meghatározó, bár az erényekhez csak áttételesen kapcsolódó fogalmat illetve fogalomrendszert állított középpontba. Ezt a tanácskozást követte 2015. május 7–8-án *A bűn pogány és keresztény fogalomrendszere* című tudományos tanácskozás, amelynek helyt szintén a Debreceni Egyetem Történelmi Intézete biztosított. A két egymást követő konferencia anyaga *Tempora mutantur. Tanulmányok az időről és a bűnről* (Hereditas Graeco-Latinitatis II) címmel, Tóth Orsolya szerkesztésében még abban az évben megjelent (Debrecen, 2015, 422 pp.).

Mivel a 2015-ös évet a fizikusok javaslatára az MTA a *fény évének* nyilvánította, ezért a középpontba következő konferenciánkon a *fényt* és a vele az ókorban összekapcsolódó fogalmakat állítottuk: 2015. november 26-27. *Fény. Magyarázat és*

*szimbólum az európai kultúrában és tudományban.* Ennek a már megszokott helyszínen és kooperációban megvalósult konferenciának az anyaga *A fény az európai kultúrában és tudományban (Hereditas Graeco-Latinitatis III)* címmel jelent meg (szerk. Tóth Orsolya, Debrecen, 2016, 218 pp.).

2016. május 26-28-án került sor a Debreceni Egyetemen a *XII. Magyar Ókortudományi Konferenciára*, amelynek házigazdája a Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék volt. A kutatócsoport mind az előkészítésből, mind a lebonyolításból kivette részét, így önálló szekcióban mutatta be legújabb kutatási eredményeit, amelyek a pályázat célkitűzéseinek megfelelő témákról szóltak. Az itt elhangzott előadások szerkesztett változatát *Scientia – Ethica (Hereditas Graeco-Latinitatis IV)* (szerk. Tóth Orsolya, Debrecen, 2017. pp. 204.) adtuk közre.

2016. december 15-16-án a PPKE BTK Klasszika Filológia Tanszékével szervezett közös konferenciát a kutatócsoport, amelynek apropója a *Szent Márton-émlékév* volt, hiszen Tours szentéletű püspöke 1700 évvel ezelőtt született. A *Pannóniától Galliáig: Szent Márton és kultusza* címmel tartott konferencián a kutatócsoport tagjai is előadást tartottak, s e konferencia anyagát szintén önálló kötetben adtuk közre: *Pannóniától Galliáig: Szent Márton és kultusza (Hereditas Graeco-Latinitatis VI)* (szerk. Tóth Orsolya, Debrecen, 2017, 210 pp.). A kutatócsoportnak az NKFIH-támogatással folyó projektidőszaka alatt még egy konferenciát tartottunk 2017. június 1–2-án *Miraculum* címmel a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében, amely konferenciának az anyagát már a projektidőszakon túl kívánjuk közreadni. Mivel a kutatócsoport tagjai szervezőként és előadóként is részt vettek a *Domonkos rend évfordulós konferenciáján*, ezért részben a kutatócsoport támogatásával jelent meg a *Domonkos szentek és szent helyek (Hereditas Graeco-Latinitatis V.)* (szerk. Kálny Beatrix, Debrecen, 2017, 164 pp.) című tanulmánykötet.

A felsorolásból jól látszik, hogy a kutatócsoport folyamatosan dolgozott, rendszeresen tartott tudományos konferenciákat, ezekhez kapcsolódóan megbeszéléseket, és a kutatási tervben megjelölt fogalmakat, kutatási témákat programszerűen járta körbe. Sikerült a kutatók szélesebb táborát megszólítani, így

konferenciáinkon általában húsz-huszonöt előadás hangzott el, amelyek nagy részét későbbi kötetben is közreadtuk, egy részük pedig idegen nyelven is megjelent.

A kutatócsoport tagjai mindezekén túl elkészítették Cicero leveleinek fordítását, amelyet azonban egyelőre nem publikáltunk, mert az egységesítés és a megfelelő jegyzetelés követelményei miatt elhamarkodottnak minősült volna a közreadása. Ugyanez a helyzet azokkal a munkákkal, amelyeket a kutatócsoport tagjai végeztek, például Dhuoda művének sajtó alá rendezése.

Az NKFIH pályázat lezárultával a kutatócsoport nem szűnik meg, hanem folytatja a munkát: évente két konferencián fogunk számot adni kutatásainkról (ísmét egy-egy fogalmat, problémakört, személyt etc.) állítva a középpontba, s eredményeinket önálló kötetekben, a *Hereditas Graeco-Latinitatis* sorozatát folytatva kívánjuk közreadni.

A folytatás mellett szól, hogy a projekt keretében tartott konferenciákon résztvevőként sok kutató vett részt (Maróth Miklós, Tar Ibolya, Nagyillés János, Gesztelyi Tamás, Darab Ágnes, Forisek Péter, Szekeres Csilla, Pataki Elvira, Schiller Vera, Czerovszki Mariann etc.), akiknek részvétele fontos ösztönzés volt, s akik tevékenyen hozzájárultak a kutatócsoport eredményeihez.

Debrecen-Budapest, 2017. szeptember 15.

Takács László